

Eilert Sundt regnes som husflidens far. Husflid er derfor tema for årets Eilert Sundt-dager som arrangeres i Farsund neste uke.
FOTO: SVEIN MORTEN HAAVAS

Eilert Sundt – husflidens far

«Håndens arbeid adler ånden», sa Eilert Sundt (1817-1875) da han i 1860-årene arbeidet med verket om husfliden i Norge. Han så betydningen og verdien av husfliden, han ville gjenreise den, bevare og fornye husfliden, han ville skaffe den underbeskjeftegeden delen av befolkningen inntekter. Derfor bærer han med rette tittelen «husflidens far».

Av Odd Salen

Det er mange etiketter som passer på Eilert Sundt. Han var opptatt av mennesker, deres livskvalitet og levestandard, moral, skikk og bruk og ellers alt som opptok menneskene i kampen for tilværelsen. Han var opptatt av fattigdomsproblemet, fantenes problemer, hva folk spiste og drakk, hvordan folk i Sunnfjord spiste sild uten gaffel og tallerken, at bøndene på Jæren ikke vaske seg hver dag, om problemer ved innføring av underbukser, bygnings og byggeskikker og farger, forskjellene i utviklingen av ildstedene på Vestlandet og Østlandet, forskjellene i kultur og folkekarakter fra landsdel til landsdel. Hva han rakk av undersøkelser og bokproduksjoner i en tid da han vesentlig skrev med bylant, penn og blekk, og kommunikasjonene i det vesentlige var hans egne ben og hesten, er utrolig. Det han skrev gir et interes-

sant tidsbilde og hans detaljrikdom i alt han foretok seg er ikke bare imponerende, men danner grunnlaget for den tradisjonsbæringen han egentlig er blitt, mens målet først og fremst var å skape et bedre liv for folk flest i den nære fremtid.

Nettopp i Norge hvor lange vintre avbrøt arbeidet med jorden, burde husfliden være en kjær vane og en støtte til arbeiderklassen, særlig de fattige, mente han. Eilert Sundt så husfliden ikke bare som resultat av en historisk utvikling, han så den også i et fremtidsperspektiv, ikke minst som et ledd i bekjempelse av fattigdommen. Han så også husfliden som et ledd i å motbevise inntrykket av allmuens «ringe begrep og foretogsomhet». Videre ville han løfte allmuen og arbeiderklassen opp fra sine «ringer tanker» om arbeidets verdi og ære.

Husfliden hadde for Eilert Sundt en særegen interesse. Han snakket om «Det Norske Arbeide» som andre snakket om «Det Norske Sprog».

Det var et besøk på en stor fiskeriutstilling i Bergen sommeren 1862 han ble grepet av husflidens betydning. Storparten av det mangfold av redskaper han så, var oppfunnet av fiskerne selv. Dette ga optimisme. Bekreftelser på folks oppfinnsomhet og skapertrang fikk han hvor han kom i Norge. Tider av året da gårdsdriften ikke trengte all arbeidskraft, brukte man til husflid som for eksempel å lage redskaper.

«Kvaas sogn i Lyngdalen sender adskillige karle ud på sommerarbeide, men er også et flidens hjem om vinteren; på enkelte gårder drives her på med at gjøre op simple træstole og stråhatte m.m. Og i Ekens sogn, allerøverst i samme dalføre, har der i et par familier udviklet sig en smuk liden husflid-syssel, nemlig at gjøre lommebøger af skind, pent syede og prydede

med pressede figurer, som fræmfor alt er stærke, så de er meget søgte av folk, som farer på sildefiske, handelskarle osv.» skriver han i boken og husfliden i Norge.

Ved å presentere hva Eilert Sundt fant av husflidsysler forskjellige steder i landet, formidlet han ideer og kunnskaper som andre kunne benytte.

«Når en bonde sidder en aftenstund og arbeider på et par træsko til nogen av husets folk, så er jo det tydelig husflid, og samme navn bruge vi endvidere uden betænkning, om han så avsender en række af aftener eller endog hele dag, som monne være til overs fra hans gårdsbedrift, vil den bi-syssel og bi-intægt at arbeide op træsko til salg i nabolaget eller i nabo-byen.» Den opprinnelige husfliden vokste til et håndverk.

Etter som interessen for husflid vokste, ble det også behov for organisasjoner. I 1887 ble Norsk Husflids Venner i Trondheim stiftet, Stavanger Husflidforening året etter og Den Norske Husflidforening i Kristiania i 1891. Bergen fikk sin husflidforening i 1895. Kristiansand fikk sin husflidforening før 1910. På et møte i Trondheim i dagene 10 og 12. oktober 1910, hvor 13 husflidforeninger og kunstindustrimuseer var representert, ble Norges Husflidsforbund stiftet. Et visst samarbeid hadde man etablert tidligere, med landsmøter, men uten av noen felles overbygning. Det var da Stortinget i 1910 debatterte støtte til utvalgene at man satte betingelse om at husflidforeningene måtte danne en sammenslutning, at det ble fart i organiseringen.

Etter hvert som industrien begynte å gjøre sitt inntok, ble husfliden mer og mer en tradisjonsbærer, den skjøt fart

med blant andre Eilert Sundt som engasjert og kunnskapsrik talsmann og inspirator gjennom sitt forfatterskap. Det ble som nevnt stiftet husflidsforeninger i byene, ikke bare for å føre håndverkstradisjoner videre, men fordi det var en nødvendighet å skape det man trengte for å overleve. Kontanter var det lite av, men innflyttere hadde gjerne gode kunnskaper innen ulike husflidstradisjoner med seg på flyttelasen, som også gjerne var husflidproduktur.

Om det skjedde på landet eller i byene var det produksjon av bruksgjenstander med bakgrunn i det råstoffet man kunne produsere på gårdene, eller som naturen ga, som var utgangspunktet. Det var skinn, ull, tre, planter til farger, det var utnyttning av ulike vekster og dyrehold til matproduksjon.

Dyktige håndverkere innen de ulike sjangrene som rosemaling, snekring, smiing, veving, strikking, sying, brodering, for å nevne noen, gjorde en så god jobb at mange av produktene selv i vår tid kopieres og masseproduseres. Det var verktøyproduksjon, skomakere, saldemakere og hjulmakere.

I overgangen til fabrikkproduksjon av det mest, til og med masseproduserte kopier av husflidproduksjoner, ligger en fare for husflidstradisjonen som kulturbærer. Derfor er det viktig med kvinner og menn som står på for å føre håndverkstradisjonene videre. Så langt har det lyktes fordi man har hatt dyktige ledere innen lokallag og fylkeslag som har vært tradisjonsbevisste og dyktige. Fremtiden vil nok stille store krav nettopp til organisasjonene og forretningsiden dersom man skal klare å bevare bredden i husflidstradisjonen i Norge.